

ΙΜΠΡΑΧΗΜ-ΜΠΕΝ-ΜΕΧΔΗ

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ ΑΡΑΨ ΔΟΙΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ Σ. ΜΠΛΟΝΤΕΛ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Ἐτερον ἀνέκδοτον τοιοῦτον, ὑπὸ τοῦ Ἰσφαχανὶ ἀποθησαυρισθέν, εἶναι τὸ ἐξῆς. Ὁ ἀστρονόμος Μωχαμέτ, υἱὸς τοῦ Μουσαῖ, ἀνὴρ βαθύς ἐπιστήμων καὶ εἰδήμων τῆς μουσικῆς ἐραστῆς, διὰ τῶν ἐπομένων ἐκφράσεων παρίστη τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἰμπραχίμ ὡς ἀοιδοῦ: « Ἦμιν, ἔλεγεν, ὁ πρῶτος ἐν ταῖς οἰκογενεακαῖς συναναστροφαῖς τοῦ Μαμουὶν καὶ Μου'τασέμ, ἰδοὺ δὲ τί πολλὰκις παρέδωκε μοι νὰ παρατηρήσω. Ἄμα ὡς ἡ φωνὴ τοῦ Ἰμπραχίμ ἠκούετο, πᾶν ὅτι ἐκ τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὑπηρεταί, δοῦλοι, ἐργάται, τεχνῖται, πάντες μέχρι τοῦ ἐσχάτου κατέλειπον τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ ἀσθμαίνοντες ἐπλησίαζον τεταμένον ἔχοντες τὸ οὖς, ἵνα μὴδὲ τὸν ἐλάχιστον ἦχον τοῦ ἡσματος ἀπολέσωσι. Τοῦτου παύοντος καὶ ἄλλου ἀοιδοῦ καταλαμβάνοντος τὴν θέσιν αὐτοῦ, ἅπας ὁ ὄχλος ἐκεῖνος ἐπανεστρέφεν εἰς τὸ ἔργον, οὐδόλως περαιτέρω περὶ τοῦ ἡσματος μεριμνῶν. Δὲν δύναμαι νὰ παράσχω, προστίθεται ὁ Μωχαμέτ, παράδειγμα χαρακτηριστικώτερον τῆς δεινότητος αὐτοῦ ἢ τὸ ἐπὶ ἀμορφώτων καὶ ἀξέστων ἀνθρώπων ἀσκούμενον θέλητρον τοῦτο»¹.

Τοῦτο μόνον ὑπελείπετο πλέον τῷ Ἀραβὶ καλλιτέχνῃ, παρατηρεῖ πρὸς ταῦτα ὁ κ. Μπλοντέλ, ν' ἀγωνισθῇ πρὸς τὸν Ὁρφέα καὶ νὰ συγκινήῃ ὡς ἐκεῖνος τὰ θηρία. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μανδούρ, θαυμαστὴς ἀψώδωμένος, ἂν μὴ εἰλικρινής, ἔσπειρε νὰ πληρώσῃ τὸ κενὸν τοῦτο. Πράγματα διηγείται, εἰ καὶ μετὰ τινος δισταγμοῦ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ λέοντες καὶ αἱ τίγρεις ὑψίσταντο τὴν ἐπιρροὴν τῆς μελωδίας αὐτοῦ. « Ἡμέραν τινά, λέγει, ὁ ἀδελφός μου Ἰμπραχίμ, εὐρισκόμενος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Μωχαμέτ-ἑλ-Ἐμίν, παρέμεινε πίνων ἀταράχως παρ' ἑαυτοῦ, εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τὰς ἐπανεληλυμμένας προσκλήσεις τοῦ χαλίφου. Τῇ ἐπαύριον, ὀλίγον ἀνῆλθον περὶ τῶν ἐπακούσθων τῆς ἀμελείας αὐτοῦ, παρεκάλεσέ με νὰ συνοδεύσω αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἀφικόμενοι μανθάνομεν ὅτι ὁ χαλίφης ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἐτι τῶν τῆς προτεραίας εἶχε μεταβῆ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ θηριοτροφείου αὐτοῦ. Ὁδεύομεν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, κατὰ τὴν διὰ τῶν δὲ ἡμῶν δι' αἰθούσης, ἐν ἣ ἦσαν τὰ μουσικὰ ὄργανα, ὁ ἀδελφός μου μὲ παρακαλεῖ νὰ λάβω μανδολιόν τι καὶ κρῦψω αὐτὸ ἐν τῇ χειρὶ τῆς ἐσθῆτός μου. Ὑπακούω αὐτῷ καὶ φθάνομεν παρὰ τῷ Ἐμίν, ὅς, ἡρσιμμένος ἐπὶ τοῦ κιγκλιδώματος τῶν λεόντων, εἶχεν ἐστραμμένα πρὸς ἡμᾶς τὰ νῶτα. Ὁ Ἰμπραχίμ λαμβάνει τὸ ὄργανον αὐτοῦ καὶ ἀρχεται ᾄδων:

« Πίνω τὸ πρῶτον ποτήριον εἰς τέρψιν μου, τὸ δεύτερον δὲ » πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ πρώτου ... »

» Πρὸς τὸν ἦχον τῆς γνωστῆς ταύτης φωνῆς ὁ Ἐμίν στρέφεται μειδιῶν: « Εὐγε, θεῖέ μου, τῷ λέγει· μοὶ ἀπέδωκες τὴν φαιδρότητα » καὶ διατάξας τὴν προσαγωγὴν ποτηρίου οἴνου, ἐπιεν ἀμυστί, ἀκούων αὐτοῦ ᾄδοντος. Ἐκεῖνο, ὅπερ μοὶ προὔξενεν ἐντύπωσιν, ἦν ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἀδελφός μου ἔμεινε σταθερῶς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ὀκτακρόνῳ τῆς κιθάρας, οὐδαμῶς ἀλλοιώσας τὸ ἥσμα, οὐδὲ σπείρον καμάτον παρασχόν. Ἐπὶ πλέον τοιαύτας στροφὰς ἐξετέλεσεν, ὥστε δὲν τολμῶ ν' ἀναμνησθῶ αὐτῶν, φοβόμενος μὴ ὑποληφθῶ ψευδόμενος· ἀλλ' ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι ἅμα ὡς ἤρξατο ᾄδων, τὰ θηρία προβάλλοντα τὸν τράχηλον πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ, ἐπλησίασαν κατὰ μικρὸν καὶ ἐπὶ τέλους ἐστύγξαν τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐπὶ τῶν κιγκλιδίων τοῦ κλωβοῦ, τοῦ ἡσματος δὲ περατωθέντος, ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ βάθος. Τῷ χαλίφῃ προὔξενεν ἐντύπωσιν τὸ θέαμα τοῦτο, οὕτω δὲ οὐ μόνον δὲν διελογίσθη νὰ ἐπιτιμῇ τὸν ἀδελφόν μου ἐπὶ τῇ ἀπειθείᾳ τῆς

προτεραίας, ἀλλὰ καὶ δῶρον ἡμῖν προσένεγκε πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν»¹.

Κατὰ μέρος τιθέμενοι τὸ ἀπὸ τῆς προεκτεθείσης ἱστορίας ἀπὸ πνεόν θαυματουργικὸν πνεῦμα, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ τοῦ Μεχδὴ υἱὸς ἦν ἐξόχως ὑπὸ τῆς φύσεως πεπρωκισμένος. « Ἡ φύσις, λέγει ὁ Μπαρμπιέ Μευνάρ, δὲν ἐμέτρουν αὐτῷ φειδωλῶς τὰ δῶρα αὐτῆς· τῇ ἀπαρμύλλῃ ἐκείνῃ φωνῇ προσέθηκε μουσικὴν μνήμην, ἥς οἱ ἄθλοι θὰ ἦσαν ἀπίστευτοι, ἂν μὴ ἐγινώσκομεν μέχρι τίνος ἐκτείνεται ἡ δύναμις αὐτῇ παρὰ τοῖς Ἀνατολίταις. Ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν ἀναμνήσεων, τῶν διὰ τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων μεταβιβάσθεισων τῷ ἐρανιστῇ τῆς Βίβλου τῶν ἡσμάτων, ἐκλέγομεν δύο χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα. Τὸ πρῶτον τούτων διηγείται ὡς ἐξῆς αὐτὸς ὁ Ἰμπραχίμ: « Ἐσπέραν τινά ἐξηνοχόμην ἐκ Σαμμαζιάχ, ὅτε, διερχόμενος πρὸς τῆς κατοικίας τοῦ Μοσούλν, ἤκουσα αὐτοῦ ᾄδοντος ἥσμα ὑπ' αὐτοῦ μεμελοποιημένον· ἐπανελάμβανε τὰ δύσκολα μέρη, τὰς ἡδυσφονίας κλπ., τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μεταξὺ σημαινόμενων τὸν ρυθμόν. Ἀπεσύρθη ὑπὸ τὸ στέγασμα τοῦ ἐξώστου καὶ παρέμεινα μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ μαθήματος. Δὲν ἔπαυον ἐπαναλαμβάνων χαμηλοφώνως τὸν ἦχον, ὅς τάχιστα ἐνεχαράχθη ἐν τῇ μνήμῃ μου. Τῇ ἐπαύριον ὑπῆρχε μουσικὴ συμφωνία παρὰ τῷ χαλίφῃ, τὸ πρῶτον δὲ ὑπὸ τοῦ Μοσούλν ἐκτελεσθὲν ἥσμα ἦτο ἀκριβὲς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος· ὁ Ρεθίτ κατεβέβη καὶ ἐξέφραζεν αὐτῷ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ, ὅτε ἐγὼ ἠγέρθην λέγων: Μεγαλειότατε, ὁ Μοσούλν εἶναι παραχαράκτης· τὸ ἥσμα τοῦτο, ὅπερ παρέχει ὡς τελευταίαν αὐτοῦ μελοποίησιν, εἶναι παλαιόν, ἀπόδειξις δὲ τούτου ὅτι δύναμαι νὰ ᾄδω αὐτὸ τόσον καλῶς ὅσον καὶ ἐκεῖνος. Καὶ προσκλήθεις νὰ πράξω τοῦτο, ἦσα τὸ ἥσμα, οὐδὲ ἐν φθογγόσημον παραλίπων. Ἀναλογισθῆτω πᾶς τὴν κατάπληξιν τοῦ μουσικοῦ καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιτιμήσεις τοῦ χαλίφου. Ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ἐχωρισθήμεν, ἀλλὰ μετὰ τὴν προσευχὴν τοῦ ἁγίου ἐπανεστρέψα μόνος παρὰ τῷ ἡγεμόνι καὶ διηγῆθην αὐτῷ πῶς ἡ τύχη μοὶ παρέδωκε τὸ ἐν λόγῳ ἥσμα. Τερφθεὶς ἐκ τῆς διηγήσεώς μου, μετεκαλέσατο τὸν Μοσούλν, ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ, τὴν συγγνώμην δ' ἐπεσφράγισε διὰ δώρου 5,000 δηναρίων»².

« Ἡ Μουτεγιάμ, ὡραία χρυσόχρους δούλη καὶ μουσικὴ λίαν ἐκτιμωμένη ὑπὸ τοῦ Μου'τασέμ, ἐγένετο θῦμα παρομοίας ἐκπλήξεως. Ἐπιμόνως εἶχεν ἀρνηθῇ τῷ Ἰμπραχίμ τὴν ἀνακοίνωσιν προσφιλῶς τινος ἡσματος, ἐστιχοῦργημένου μὲν ὑπὸ τοῦ Νομείρ, μεμελοποιημένου δὲ ὑπὸ τοῦ Μα'μπέδ· ἐπειδὴ δὲ ὁ χαλίφης ἐνεθάρρυνεν αὐτὴν ἐν τῇ ἀρνήσει αὐτῆς, ὁ ἡγεμονίδης δὲν ἐτόλμυσε νὰ ἐπιμείνῃ. Ἐσπέραν τινά ὁμως, ἐξερχόμενος τῶν ἀνακτόρων καὶ οἰκαδὲ ἐπιστρέφων, διήλθε τῆς πλατείας, παρ' ἣ κατῴκει ἡ καλλιτέχνις· αὐτὴ ἐκάθητο ὀπισθεν τοῦ δικτυωτοῦ ἐξώστου, τοῦ βλέποντος πρὸς τὴν πλατείαν, ἐρήμην κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, καὶ ἐδίδασκε τὰς μαθητρίδας αὐτῆς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰμπραχίμ ποθοῦμενον μέλος. Οὗτος πλησίαζει μετὰ προφυλάξεως, συσπειροῦται ὑπὸ τὸν ἐξώστην, ἀκροᾷται τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἡσματος, ὅτε δὲ αὐτὴ ἐπερατῶσιν καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἀπεσθῇσιν καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, πλῆνται τὴν ὕψαν διὰ τοῦ ρόπτρου καὶ φωνεῖ πρὸς τὴν ἐκπληκτον ἀοιδόν: « Εὐχαριστῶ, ὡραία μου· ἰδοὺ ὅτι δωρεὰν ἔμαθον τὸ ἥσμα σου»³.

Ἀλλὰ καὶ Ἰσῆκ ὁ υἱὸς τοῦ Μοσούλν παρὰ πᾶσαν τὴν μεγάλην φήμην αὐτοῦ δὲν διέφυγε τὰς τοιαύτας μνημονικὰς κλεψιτυπίας. « Εἶχεν ἄδει ἀρτίως πρὸ τοῦ Ἐμίν, παρόντος τοῦ Ἰμπραχίμ, μέλος τι, ἐνθουσιωδέστατα ἐπικρατηθὲν ὑπὸ τῶν παρεστώτων. Κατὰ τὴν διάλειμμα τῆς μουσικῆς συμφωνίας ὁ ἡγεμονίδης πλησίαζει αὐτὸν καὶ παρακαλεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ χαμηλοφώνως τὸ ἥσμα δις ἢ τρίς. Ὁ Ἰσῆκ διδάσκει καὶ ζητεῖ προφάσεις, ἀλλὰ δῶρον λαμπρὸς τινος ἐσθῆτος καὶ μεταξίνου ἐπενδύτου πείθει αὐτὸν εἰς ἐπανάληψιν τοῦ μέλους αὐτοῦ. Μεταξὺ ὁ Χαλίφης ἐπανερχε-

1) Agani, τ. IX, σ. 56.

2) Τὸ δηνῆριον ἦν χρυσὸν νόμισμα, ὑπολογιζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ Κόντ (Joseph Conde) εἰς 10 πράγχα. Ὁ Ρενώ (Reinaut) ὑπολογίζει αὐτὸ μικρὸν ὑπὲρ τὰ 20 πράγχα.

3) Agani, τ. V, σ. 10 καὶ τ. VII, σ. 33, ἐνθα εἰδικῶς περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀοιδου.

ται καὶ ἡ ἐορτὴ ἐπαναλαμβάνεται. Ὁ Ἱμπραχὴμ λαμβάνει κιθάραν καὶ ᾄδει διὰ τῆς λαμπρᾶς φωνῆς αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀντιζήλου του μεμελοποιημένον ᾄσμα, μὴ παραλιπὼν νὰ προσθέσῃ τοὺς κόσμους ἐκείνους, ὧν τὸ μυστήριον αὐτὸς κατεῖχεν. Ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ ἦν πλήρης, παραχορῆμα δ' ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν ἐξ βαλάντια (60,000 διρχέμ), ἅτινα διανεμήθη μετὰ τοῦ συνθέτου. Ὁ Ἰσῆακ, διηγούμενος βραδύτερον πρὸς φίλον τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, προσετίθετο: «Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔλαβον τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μετρητὰ τριακοντακιχίλια ἀργυρᾶ διρχέμ, ὅπερ τὴν ἀξίαν τοῦ δώρου τούτου ἀνεβίβαζεν εἰς ἑκατοντακιχίλια διρχέμ (70,000 φρ.).»

Ὡς πρὸς τὴν μουσικὴν τέχνην τοῦ Ἱμπραχὴμ, αὕτη οὐδένα διεγείρει δοδαρὸν δισταγμὸν. «Αἱ φυσικαὶ διαθέσεις αὐτοῦ, ἐξακολουθεῖ ὁ Μπαρμπιέ Μαϊνάρ, εἶχον ἀναπτυχθῇ διὰ τῆς μελέτης οὐδεμίας τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς τέχνης γνώσεων ἢν ἀγνωστος αὐτῷ, ἰδίᾳ δὲ τῶν περὶ τὴν σηματογραφίαν, τὸ βαδανίζον τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ ἀνιγμα τοῦτο. Παρατηρήθη ἥδη ὅτι ἡ διδασκαλία ἦν καθ' ὁλοκληρίαν ἐμπειρικὴ· ἐπιτυχές τι μέλος ἐπαναλαμβάνετο κατὰ κόρον ὑπὸ τοῦ μελοποιῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ οὕτω δέ, ὁσονδήποτε μεγάλην καὶ ἂν ἦτο ἡ δεξιότης αὐτῶν, δὲν κατάρθουν οὗτοι πάντοτε νὰ ἐρμηνεύσῃν ἀμέμπτως τὸ μεταδοθὲν αὐτοῖς ᾄσμα¹. Ἐννοεῖ τις οὕτω διατὶ ὁ Ἰσῆακ ἦν τῇ Βίβλῳ τῶν ᾠμάτων ἀναφέρει ὡς μετέχον τοῦ θαυμασίου εἰδὸς τι σηματογραφίας, ἢν σήμερον διὰ τῆς θαυμαστῆς ἀπλότητος τῆς ἡμετέρας μουσικῆς γραφῆς μαθητὴς τις θὰ ἠδύνατο παίζειν νὰ ἐκτελέσῃ: «Ἰσῆακ ὁ υἱὸς τοῦ Μοσούλην εἶχε συνθέσει ἄρτι καὶ μελοποιεῖται ᾄσμα, ἀρχόμενον ὧδε:

«Εἰπέ εἰς ἐκείνην, ἥτις μεμφομένη σε ἀπομακρύνεται καὶ φεύγει μακρὰν σου: Ἐτυχον τοῦ ποθομένου, ὅλον δὲ τοῦτο ἦτο μία παιδιὰ μόνον».

«Ἐπειδὴ τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶχεν εὐδοκιμήσει μεγάλως, ὁ Ἱμπραχὴμ, λαίμαργος πρὸς μουσικοὺς νεωτερισμοὺς, ἔγραψε πρὸς τὸν ἀντιζήλον αὐτοῦ φιλοφρονητικωτάτην ἐπιστολήν, παρὰ καλῶν αὐτὸν ν' ἀνακινῶσιν αὐτῷ τὸ πρὸςῆατον τοῦτο προῖόν τοῦ οἴστρου αὐτοῦ. Ὁ Ἰσῆακ κατ' ἀκολουθίαν ἐπέστειλεν αὐτῷ τὰς ἐπομένας ἐνδείξεις: Ποίησιν—ρυθμὸν καὶ μέτρον—ἐκτασιν τοῦ μέρους καὶ ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄργάνου, τομὴν καὶ διαίρεσιν τῶν μουσικῶν περιόδων—σημειώσιν τῆς προσφ-
«δίας (accompagnement) μετὰ τῶν τομῶν—δύναμιν τῶν μελωδιῶν καὶ τῶν μέτρων. Αἱ πληροφόριαι αὗται παρὰ πάντα τὸν λακωνισμόν αὐτῶν ἤρκεσαν τῷ υἱῷ τοῦ Μεχδὴ, ὅπως κατορθώσῃ ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ μέλος καὶ νὰ μελετήσῃ αὐτὸ τοιοῦτον ὅποιον ὁ Ἰσῆακ εἶχε συνθέσει αὐτό· ἐπειδὴ δὲ ἡ φωνὴ ἐκείνου ἦν ὥραιότερα τῆς τοῦ Ἰσῆακ, δὲν ἐδράδυνε νὰ εὐδοκιμήσῃ πλεονέκτερον ἢ αὐτὸς ὁ μελοποιήσας»².

Ὁ ἀπαράμειλλος ἀοιδὸς ἦν συγχρόνως καὶ ἐξαιρετος τοῦ ὄργάνου χειρὶστής. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἀγανὴ (Βίβλου τῶν ᾠμάτων) παρέχει τούτου πολλὰ παραδείγματα. «Ὁ Ἱμπραχὴμ, λέγει, ἐγένετο εἰς τῶν μάλιστα ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ἤχων, τῷ χειρισμῷ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων καὶ τῷ ρυθμῷ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν. Ἐν τούτοις ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ καὶ αἱ προλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐπέβαλλον αὐτῷ ἐπιφύλαξιν τινα ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην»³.

1) Τούτου ἕνεκα ἀναγινώσκει τις ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν ᾠμάτων (τ. V, σ. 74), ἐν τῷ βίβῳ δὲ Ἰσῆακ υἱοῦ τοῦ Μοσούλην, ὅτι ἔξοχοι ἀοιδοί, οἱ οὗτοι Μουχαρίκ καὶ ὁ Ἱμπν-Δζαμῆ, ἐξέτελεσαν πεντηκοντάκις ᾄσμα τοῦ Ἰσῆακ, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι ν' ἀποδώσωσιν αὐτὸ τοιοῦτον, οἷον ἦν συνθεσθέν.

2) Aganî, τ. IX, σ. 54.

3) Aganî τ. IX, σ. 48.—Ὁ κ. Μπλοντέλ παρατίθεται ἐνταῦθα τὴν ἐπομένην περιτομήν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ διδασκτοῦ Σχάβ (Περὶ οὐδείας εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀλγερίου): «Ἡ μουσικὴ τῶν Μασάρων εἶναι ἀρμονικωτέρα καὶ ἐκτελεῖται τεχνικώτερον παρὰ τὴν τῶν Βεδουίνων. Ἐκεῖνοι ἔχουσι πρὸς τούτοις μείζονα ποικιλίαν ὀργάνων καὶ οὗτοι. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων εἰδῶν αὐλῶν καὶ μεγαλῶν (hautbois) ἔχουσι τὸ ρεμπέμ, διχορδόν τινα βερβίτον, ἢν κρούσῃ διὰ τῆς τῆς, τὸ ἄ-οὐδ, διχορδὸν βαθύφωνον κιθάραν, μεγαλειότεραν τῆς ἡμετέρας βερβίτου, ἢν ὁ ὡσαύτως διὰ τῆς κρούσῃ, καὶ τέλος κιθάρας διαφόρων διαστάσεων, ἐκάστην ἔχουσαν κλίμακα ὑψηλότεραν τῆς ἄλλης. Πρὸς τούτοις ἐτελειοποίησαν τὸ τὰρ τῶν Βεδουίνων, προσαρμόσαντες κατὰ τὰ γένη διὰ χαλκίον σύρματος μικρὰς καὶ κοίλας πλάκας χαλκοῦ, αἵτινες, πλῆττουσαι ἀλλήλας κατὰ τὴν ἰσχυρότεραν ἢ ἐλαφρότεραν κίνησιν τοῦ ὄργάνου, παράγουσιν ἤχους ἱκανῶς μελωδικούς καὶ πληροῦσι

Προκειμένου οὕτως ἐκτάκτως πεπρωκισμένου μουσικοῦ, ἀπὸ τῆς σοφῆς ἐρμηνείας μέχρι τῆς συνθέσεως ἐλαχίστην μεσολαβεῖ ἀπὸστασις, οὕτω δὲ παρέστη ἥδη ἡμῖν νὰ λαλήσωμεν ὁδοῦ πάρεργον περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. «Οὐδεὶς, λέγει μετ' ἀξιεπαίνου εἰλικρινείας Χαριάδ ὁ υἱὸς τοῦ καλλιτέχνου Ἰσῆακ, κατεῖχετο ὑπὸ θερμότητος πάθους πρὸς τὸ ᾄσμα, οὐδὲ διέπρεπεν ἐν αὐτῷ τόσον, ὅσον ὁ Ἱμπραχὴμ. Εἶχε τὴν ἐμπνευσιν ἄφθονον· ἐν τούτοις ὁσάκις ἐμελοποιεῖ τι, ἔδνησέν αὐτὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σαρυάχ ἢ τοῦ Ραῖκ (δούλων αὐτοῦ), ἵνα οὕτω διαφύγῃ τὰς αὐστηρὰς ἐπικρίσεις. Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὕτω πολλὰ ὄντα, ἀπέβησαν σπάνια. Πρὸς τοὺς μεμφομένους αὐτὸν περὶ τούτου ἀπεκρίνεται: «Μελοποιῶ πρὸς ἰδίαν μου τέρεψιν, οὐχὶ δ' ἕκ-
«συμφέροντος· ἴδω χάριν ἑμαυτοῦ, οὐδαμῶς δὲ χάριν τῶν ἄλλων· ἄλλως τε ἐν πᾶσι τούτοις μόνον τῇ θελήσει μου συμβού-
«λεύομαι».

Τοῦτο εἶναι οὕτως ἀληθές, ὥστε ὁ Ἱμπραχὴμ καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ λίαν ζηλοτύπως εἶχετο τῆς ιδιοκτησίας τῶν μουσικῶν ἔργων αὐτοῦ. Οὐδ' αὐτὸς ὁ διάσημος μαθητὴς τοῦ Μοσούλην, ὁ Μουχαρίκ-μπέν-Γιαχγιά, ὃς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐλ-Ἐμίν ἔδωκε μαθήματα τινα τῷ υἱῷ τοῦ Μεχδὴ, ἠδυνήθη νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Περὶ τούτου ταιαυτὰ διηγείται ὁ Ἰσῆακ ἡν τῇ Βίβλῳ τῶν ᾠμάτων: «Ὅτε ὁ Μαμούν, καταλείπων τὸ Χορασάν, ἐπανήλθεν εἰς Βαγδάτην, οὐδενὶ ἀοιδῷ ἐπέτρεψε νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ αὐτοῦ. Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἦτοι μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν κατέβαλε τὸν Ἱμπραχὴμ, οὐδεὶς ἐκτίσαστο τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἀπονομήν τῆς ἀμνηστίας συνεκάλεσε τοὺς κυριωτέρους καλλιτέχνους τῆς ἐποχῆς, ἐν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸν προγεγραμμένον Ἱμπραχὴμ. Οὗτος εἰσῆλθε ράκη ἡμφιεσμένος καὶ ἐν ταπεινοτάτῳ ἦθει! «Τέλος, εἶπεν ὁ χαλίφης, βλέπω ὅτι ὁ θεὸς ἡμῶν ἀπέθετο τῶν ὤμων αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀλαζονείας! Διέταξε τὴν διὰ λαμπρᾶς στολῆς περιβολὴν αὐτοῦ καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν ὁμοτρόπως. Μεταξὺ ὁ Μουχαρίκ ἦδε τὸν διημέδρε μέλος:

«Εἰς πόσους ἡλλοιωμένους συντρόφους ἐκέρασα τὸν οἶνον τοῦτον τῆς Βαβέλ, τὸ θέλγντρον τοῦτο τοῦ πότου».

Ὁ Ἱμπραχὴμ εἶχεν ἥδη λησμονήσει τὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἐξορίας· ἀφνιπνίστο ἀκούων τοῦ ᾄσματος τούτου. «Ἀθλίον, ἐλεεῖνόν! ἀνέκραξεν· ὁ Μουχαρίκ ἄς ἐπαναλάβῃ αὐτό». Μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ μέλους προσέθετο: «Εἶχε νῦν καλλίτερον, ἀλλ' οὐπω ἐπετεύχθη τὸ τέλειον.—Λοιπόν, λέγει αὐτῷ ὁ Μαμούν, ἴσον σὺ αὐτός, ἵνα χρησιμεύσῃς αὐτῷ εἰς πρότυπον». Ὁ Ἱμπραχὴμ ὑπακούει, ὁ ἀοιδὸς δὲ ἀκούει αὐτοῦ ἐν θρησκευτικῇ εὐλαθείᾳ, ἐπαναλαμβάνει τὸ ᾄσμα μετ' αὐτὸν καὶ ἐπισύρει τὴν γενικὴν ἐπιδοκιμασίαν. «Μεγαλειότατε, ἐρωτᾷ ὁ Ἱμπραχὴμ, εὐρίσκετε νῦν διαφορὰν τινα μεταξὺ τῶν δύο πρώτων ἐκτελέσεων καὶ ταύτης;» Ὁ Μαμούν συνομολογεῖ, τότε δ' ὁ Ἱμπραχὴμ, σθεσφόμενος πρὸς τὸν μουσικόν, συγκεκριμένον μικρὸν ἐκ τοῦ δημοσίου τούτου μαθήματος, «Μουχαρίκ, λέγει πρὸς αὐτόν, ὁμοιάζει πρὸς πολὺ τιμὸν ὕψωμα, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ εἶχε λησμονηθῇ· ὁ κονιορτὸς ἡμαύρωσε τὰ χρώματα αὐτοῦ, ἀλλ' ἄμα ὡς ἐπιμελὴς χεὶρ ἀποτινάξει αὐτόν, ἀναλαμβάνει τὴν στιλπνότητά αὐτοῦ καὶ λάμπει δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος». Τοῦ μαθήματος τούτου ἀναγκάζοντες αὐτὸν ν' ἀποδείξῃ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ, ὁ Ἱμπραχὴμ ἐξέλεξε πρὸς τοῦτο ἰδίαν τινα μελοποίησιν ἐπὶ ποιήσεως τοῦ Χαλέμπ, υἱοῦ τοῦ Μοχατζή, μέλος δὲ τῶν προσφιλῶν, ἅτινα μόνον ἐνώπιον τῶν οἰκείων ἦδεν. Ὁ Μουχαρίκ, παράφορος ὑπὸ θαυμασμοῦ, ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἐκράθῃ αὐτό. Ὁ Μαμούν συμπαραέκαλεσε πρὸς ἐπίτευξιν τῆς χάριτος ταύτης παρὰ τοῦ Ἱμπραχὴμ, ἀλλ' οὗτος ἀπέδειξε δυσαρδέκειαν, ὅτε δὲ

τὰ κενά, ἅτινα ἄλλως θὰ παρήγοντο ἀναποδράτως κατὰ τὰς μουσικὰς συμφωνίας αὐτῶν. Οὐχ ἥττον ἡ ποικιλία αὕτη τῶν ὀργάνων καὶ ὁ τρόπος τῆς κρούσεως αὐτῶν δὲν παρακωλύουσι τὴν ὑπαρξίν πολλῆς ἀρμονίας ἐν τῇ μουσικῇ συμφωνίᾳ αὐτῶν, ἥς ἄλλως πάντα τὰ μέλη ἐκτελοῦσιν ἀπὸ μνήμης. Τελείως ἀγνωστοὺς τὸ φθογγόσημον, μόνον ὁδηγὸν αὐτῶν ἔχουσι τὸ ὅς· ἐν τούτοις γινώσκουσιν οὕτω καλῶς πάντα τὰ μέλη, ἅτινα παίζουσιν, ὥστε ἤκουσα πολλάκις εἶχον τὴν τριάκοντα προσώπων, παιανίζοντων ὁμοῦ νύκτας ὁλοκλήρους, μεταβαλλόντων δὲ ἀδιακόπως μέλη ἀνευ λάθους ἢ ἐλαχίστης παραφωνίας».

1) Aganî, τ. IX, σ. 52 καὶ 67.

τῇ ἐπαύριον ὁ μουσικός μεταβάς οἶκαδε ἠτύδατο συμπληρωτικὴν τινα ἐπανάληψιν τοῦ ἵσματος, ὁ τεχνοδιδάσκαλος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν παρενέβαλε ποικίλματα, ἅτινα ἄδηλον σχεδὸν κατέστησαν τὸ μέλος τῆς προτεραιάς. Ὁ Μουχαρίκ μὲν κατ' ὅσον νὰ συγκρούσῃ τὴν δυσἀρεσκείαν αὐτοῦ. «Πρίγκιψ, εἶπεν αὐτῷ, ὑμεῖς, τεταγμένοι, ὡς εἶθε, ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου, υἱός, ἀδελφός, θεῖος χαλιφῶν, ὑμεῖς ὁ δυνάμενος νὰ δώσῃτε ὁσάυρους, εἶθε φιλάργυρος πρὸς ἕν ἀπλοῦν ἵσμα!—Πόσον εἶσαι ἀπλοῦς! ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἡγεμονίδης· νομίζεις λοιπὸν ὅτι ὁ Μαμουν, ἐπιτρέψας μοι τὸ ζῆν, ὑπῆκουσε γενναιοῦς ἔως εἰς τὴν φωνὴν τοῦ αἵματος ἢ τὴν τοῦ οἴκου; Ὁχι, ἀλλ' ἐνόησεν ὅτι μετὰ τὰ συμβάντα ἠδύνατο νὰ με καταδιώδῃ εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ ν' ἀκούῃ φωνῆς, ἥτις εἶναι ἀπαράμιλλος ἐν τῷ κόσμῳ!» Ὅτε ὁ μουσικός ἐξέθηκε τῷ χαλιφῇ τὰ τῆς συντετέλεστος ταύτης, οὗτος ταῦτα μόνον ἀπεκρίθη μειδιῶν: «Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προκαλέσω ἔριδα πρὸς τὸν Ἱμπραχίμ, ἀφοῦ ἀπένειμα αὐτῷ συγγνώμην· ἀφῶμεν αὐτὸν ἐν ἡσυχίᾳ. Φαίνεται ὅτι οὗτος εἶχεν ὁμῶς οὐδὲν πλεον ν' ἀνακοινώσῃ τῷ μουσικῷ, οὐ τὴν μνήμην εὐρισκεν ὑπερβολικῶς πιστῇ, διότι βραδύτερον ἀνέστη πρὸς πάσας τὰς παρακλήσεις τοῦ χαλιφῆος Μου'τασέμ, ἀρνυθεὶς καὶ νὰ ὑποτονθοῦσιν μόνον παρόντος τοῦ Μουχαρίκ τὸ μέλος, ὅπερ οὕτω ζωηρῶς ἐπόθει οὗτος. Προσθετέον ὅτι τὸ μέλος τοῦτο ἦν τὸ μάλιστα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἱμπραχίμ διαφημισθέν. Πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἀσμά, ἐκφράσασαν ἡμέραν τινὰ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀκούσῃ αὐτό, εἶπε: «Φιλτάτη ἀδελφή, οὐδὲν δύναμαι νὰ σοὶ ἀρνηθῶ· μάθε ὅμως (καὶ φρικτοὺς προσέθετεν ὅρκους) ὅτι αὐτὸς ὁ Ἱμπρίς (ὁ Διάβολος) ἀπεκάλυψε μοι τὴν μελωδίαν καὶ τὴν συνῳδίαν ταύτην, ὅτι δέ, ὁσάκις ἐπανέλαβον αὐτὸ πρὸ αὐτοῦ, περιπτύσσων με εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ μοι εἶπεν:—'Ἀπὸ τοῦδε ἀνήκεις τῇ σχολῇ μου καὶ εἶμαι μετὰ σοῦ». Αἱ τοιαῦται φαντασταὶ ὁπτασίαι ἦσαν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς ἐποχῆς, καὶ ὁ Μοσούλης δὲ ἔσχε τὴν ἐαυτοῦ· ὁ τοῦ Ἱμπραχίμ ἀντίζηλος δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ἥττον αὐτοῦ προνομιούχος ἐν τούτῳ. Ἀλλως τε πᾶς διάσημος καλλιτέχνης ἔχει τὴν μυθικὴν αὐτοῦ παράδοσιν· τὸ διαβολικὸν ἐνύπνιον τοῦ Ταρτίν, αἱ ὁπτασίαι, αἱ ἐνοχλοῦσαι τὸν Μοζάρ συνθέοντα τὸ νεκρώσιμον αὐτοῦ, ἔσχον τὰ προηγούμενα αὐτῶν ἐν τῇ κλαδικῇ χώρᾳ τῶν δαιμονίων καὶ τῆς μαγείας².

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΤΗ: 27 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, ΕΝ Τῷ, ΕΛΛ. ΦΙΛ. ΣΥΛΛΟΓῳ,

ΥΠΟ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Ὁ ἐχθρὸς οὗτος τὸν ἐστέρησε πολυφιλήτου ἀδελφοῦ, πατρὸς πολλοῦ, οὗτινος τὸ γῆρας ἐθέρμαινε ἡ στοργὴ τῶν τέκνων καὶ τῶν ἐγγόνων αἱ ἀφελεῖς παιδιαί· πρέπει νὰ ἐξαγορασθῇ τὸ ρεῦσαν αἷμα διὰ τοῦ αἵματος τοῦ φονέως. Ἀγρία ἀληθῶς παράδοσις, ἥτις εὐτυχῶς δὲν ἐπαναλαμβάνεται ὅσον ἄλλοτε συχνάκις, ἀλλ' ἥτις ἐνδεικνύει ὁπόσον παραμένει ἱερὰ καὶ φιλάττη ἡ μνήμη τῶν ἐκλιπόντων. Ὅποιον ἄλυσον πένθος καταλαμβάνει τὸν ἀπλοῖκόν ἑλληνικὸν οἶκον, ὅποταν ἀγαπῶν μέλος προεπέμφθη εἰς τὸν τάφον. Πάντα τὰ μέλη τοῦ οἴκου, ὅλα τὰ σκεύη αὐτοῦ

περιβάλλονται τὸ μελανὸν τῆς ἀπογνώσεως ἐμβλημα. Μετὰ τοῦ θανάτου συνεκλείπει τῆς συζύγου τὸ μείδιμα, τῆς κόρης ἢ παιδικῆ χαρὰ, τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν υἱῶν ἢ θυμηδία, ἡ δὲ κλονισθεῖσα εὐτυχία δὲν ἐπανερχεται εἰμὴ μετὰ πάροδον πολλῶν ἐνιαυτῶν καὶ ἐὰν τελεσθῇ εὐφρόσυνον γεγονός, ἀναπληροῦν διὰ νέου μέλους τὸ ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ πολυφιλήτου νεκροῦ κενόν. Ἀλλ' ὁ νεκρὸς οὗτος μὴ νομίσῃτε ὅτι ἐκλείπει τέλεον ἀπὸ τῆς γνήμης τῶν ἐπιζώντων. Αἱ ἰδέαι του, αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, αἱ ἰδιαιτέραι ἔξεις ἀποτελοῦσι τὰς προσφιλεῖς διηγήσεις τῆς μητρὸς ἢ τῆς συζύγου, ὅποταν ἡ κοινὴ τράπεζα συγκαλῇ τοῦ οἴκου τὰ μέλη ἢ ὅτε ἡ πυρὰ τῆς ἐστίας ἐλκύει ταῦτα πρὸς τὴν ζωογόνον θερμὴν της. Νοερά τις συκοινωνία ἐπιτελεῖται μετὰ τοῦ θανόντος καὶ τῶν ζώντων συγγενῶν, καθόσον ἀκράδαντος παραμένει παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ ἀπερχόμενος ἐκ τοῦ προσκαίρου βίου δὲν παύει νὰ ἐνδιαφέρεται πρὸς πᾶν ὅ,τι συνδέει αὐτὸν μετὰ τῆς ζωῆς. Ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ περιπταται περὶ τὸν πατρικὸν αὐτοῦ οἶκον, εἰσέρχεται ἐν αὐτῷ ἵνα νοερῶς ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῶν ἡγαπῶμένων ὄντων, ἵνα καὶ πάλιν ἴδῃ τὰ ἀνακείμενα τῆς στοργῆς του, ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀποχωρισθῇ.

Κατὰ τὰς πρώτας ἰδίως ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡμέρας ἡ ψυχὴ περιπταται ἐντὸς τοῦ ὁματίου, ἐν ᾧ ἐξέφερε τὴν ἰστίαν πνοήν. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ, ἐνθα τὸν κατέλαβεν ἡ ἀγωνία τοῦ θανάτου, ἐνθα προσέβλεψε τὸ ὕστατον τὸ ἀπολοφύρομενα φίλτατα ὄντα καὶ τοῖς ἐθλίψε μετὰ σπαρακτικῆς ἀγάπης τὰς χεῖρας, θ' ἀγρυπνῇ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μικρὰ **κανδήλα** καὶ θὰ παρὰτιθῇται κύπελλον ὕδατος, ἵνα διψήσασα ποτιθῇ ἡ περιπλανώμενη ψυχὴ. Ἀγία καὶ τρυφερὰ πίστις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, συνδέσασα δύο ἀντιθέτους κόσμους, τὴν ὑπαρξιν πρὸς τὴν ἀνυπαρξίαν, καὶ συνταμοῦσα τὸ φοβερὸν χάος, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀποχωρίζει ἀπὸ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἀπωλέσαμεν ἀνεπιστρέπτει.

Τῆς προλήψεως ταύτης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀνέγγων ἀφελῇ ἀφήγησιν ἐν ἐνὶ τῶν τελευταίων τευχῶν τοῦ **Παραδόξου**. Δυστυχῆς μήτηρ, μὲν ἀπορφανισθεῖσα μονογενοῦς δεκαεξαετοῦς θυγατρὸς, ἤρχετο καθ' ἐκάστην ἐσπέραν πρὸς τὸν νεκρικὸν θάλαμον, ἥνοιγεν ἡρέμα τὴν θύραν αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ χειρὶ ἤναπτε τὴν ἀγρυπνοῦσαν κανδήλαν. Τί ἔλεγεν ἐκεῖ, τί ἐσκέπτετο ἐκεῖ, τὸ γνωρίζει μόνον πᾶσα μήτηρ, τῆς ὁποίας τὸ φίλτρον ἐπληξεν ἀπνῶς ὁ θάνατος. Μιᾶ νυκτί, καθ' ἣν ἤρχετο ἵνα ἐπιτελέσῃ τὸ μνηστικὸν της καθήκον, μικρὰ Ψυχὴ, ἐξ ἐκείνων αἰτινες ἀρέσκονται νὰ παίζωσι μετὰ τοῦ φωτός, ἵπτατο περὶ τὴν κανδήλαν· περιπταμένη δὲ ἀπὸ ταύτης περὶ τὴν κλίνην τῆς νεκρᾶς καὶ τὸ κενὸν ὁματίον, ἔψαυεν ἐν μιᾷ στιγμῇ τῆς μητρὸς τὸ μέτωπον καὶ ἤγγισε τὰ χεῖλη της—ὦ, ἡ ψυχὴ τῆς κόρης μου! ἐφώνησεν ἡ πτωχὴ μήτηρ. Κόρη μου, ψυχὴ μου, ἦλθες νὰ μου ἀνακουφίσῃς τὸν πόνον μου, μείνε, μὴ μου φύγῃς. Ἐλα πάλιν νὰ μου θωπεύσῃς τὸ μέτωπον, ἔλθε πάλιν νὰ με φιλήσῃς.—Καὶ ἐνόμιζεν ἀληθῶς ὅτι ἡ ψυχὴ τῆς κόρης της ἦτο ἐκεῖ, ὅτι ἤρχετο νὰ τὴν ἴδῃ, νὰ τὴν ἀσπασθῇ, νὰ τὴν παραμυθίσῃ.

Οὕτω πάντοτε πιστεύομεν, ὅταν ἀγαπῶμεν καὶ ἀπωλέσαμεν. Εἰς τὴν παρήγορον πίστιν ἡμῶν ἀντίκειται ὁ νοῦς, ἀλλὰ ἡ πίστις ἐκπηγάζει ἐκ τῆς καρδίας. Πιστεύομεν, τούλάχιστον ἀρεσκόμεθα νὰ μᾶς βαυκαλίσῃ ἡ γλυκεῖα ἀπάτη, ὅτι δὲν ἀπωλέσαμεν ἐξ ὁλοκλήρου, ἡ δὲ φαντασία, ἐπενεργοῦσα ζωηρῶς, ἀναπαριστᾷ σχεδὸν αὐτοῦσιον τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον πράγματι ἀπωλέσαμεν, ἀλλ' ὅς· εἰς, ἔστω καὶ ἐν τῇ φρεναλάτῃ ἡμῶν ὑψιστάμενος, εἶνε τοσοῦτο ἀναγκαῖος ἵνα μᾶς ἐνισχύσῃ κατὰ τὰς σκληρὰς τοῦ βίου δοκιμασίας. Ἐνθυμούμαι ὅτι ἐν Ἀθήναις παρέστην κατὰ τὴν ἐκφορὰν ὥραιας κόρης, τῆς ὁποίας τὸ λευκὸν φέρετρον εἶχον παραλάβει οἱ νεκροθάπται παρὰ τὸν χαίνοντα τάφον. Αἰθνης νέος εἰκοσαετῆς διασχίζει τὸ πλῆθος, καὶ πλυνθῶν τὸ φορεῖον τῆς νεκρᾶς, τῇ ῥίπτει ῥόδον.—Δόσε το εἰς τὴν ἀδελφὴν μου! εἶπε, πάντας δὲ ἡμᾶς συνεκλόνησε βαθύτατα ἡ ἐκφραστικὴ αὐτῇ ἐκδηλωθεῖσα φιλαδέλφου μερίμνη. Ὁ καλὸς ἀδελφὸς ἀνεκουφίσθη, πιστεύων ὅτι ἡ νεκρά, μεταγομένη εἰς τὸν ἀγνωστὸν κόσμον, θὰ συναντήσῃ τὴν ἐκλιπούσαν ἀδελφὴν καὶ θὰ τῇ δώσῃ τὸ δροσερὸν τεκμήριον τῆς τρυφῆς τοῦ ἀδελφοῦ μνήμης!

Ἀλλ' ἀφήσωμεν τοὺς νεκρούς διότι ὁ περὶ τούτων λόγος πάντων ἡμῶν ἴσως ἀναξέει πληγὰς μὲν ἐποικιλωθείσας. Ἡ φύσις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤρχισε νὰ προσμειδιᾷ καὶ ὑπὸ τὸν διαυγῆ τῆς

1) Ἰδε τὸν VI τόμον τῶν ὑπὸ Μοσούλῃ Χρυσῶν Λειμῶνων.

2) Ἰδε Μπαρμπις Μεῦνάρ, ἐνθα ἀνωτέρω.